

Сохраньова Анастасія, Сілічєва Наталія

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку Україна є державою, що динамічно розвивається і прагне більш активно включитися у світові суспільно-економічні процеси, інтегруватися в європейське співтовариство. Така спрямованість розвитку потребує нових підходів до використання економічного, людського та природно-ресурсного потенціалу регіонів, що забезпечить досягнення якісно нового рівня ефективності та конкурентоспроможності економіки та життя населення. Тому одним із важливих завдань сьогодення є сприяння конкурентоспроможності регіонів, її формуванню, підтриманню та посиленню.

Пріоритетними напрямками підвищення конкурентоспроможності регіону на сучасному етапі економічного розвитку держави є: стабілізація економіки і соціальної сфери; розвиток і диверсифікація аграрного та агропромислового виробництва; розвиток інфраструктури та наближення її якості до стандартів ЄС; поширення ідей державно-приватного партнерства за європейським зразком; активізація співпраці у рамках єврорегіонів як чинник зростання конкурентоспроможності.

Важливим фактором конкурентоспроможності Одеської області є вигідне геополітичне положення. Одеська область – приморський і прикордонний регіон України. По території області проходять державні кордони України з Румунією і Молдовою. На півдні Одеська область своєю окраїною виходить до Чорного моря. Будучи частиною морського фасаду країни, Одеська область значною мірою сприяє активній участі України в роботі країн-членів Чорноморського Економічного Співробітництва.

Одеська область має також значний експортний потенціал і можливості для того щоб бути конкурентоспроможною в умовах глобальної економіки. Впровадження відповідних заходів і систем підтримки експорту і експортерів області призведе до підвищення конкурентоспроможності товарів Одеської області на міжнародних ринках.

Ключові слова: конкурентоспроможність, регіон, показники, рівень, фактори, інтегральний показник конкурентоспроможності, конкурентні переваги.

Сохранєва Анастасія, Силичева Наталья

ОЦЕНКА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОДЕССКОМ РЕГИОНЕ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

На современном этапе развития Украины является и динамично развивается и стремится более активно включиться в мировые общественно-экономические процессы, интегрироваться в европейское сообщество. Такая направленность развития требует новых подходов к использованию экономического, человеческого и природно-ресурсного потенциала регионов, обеспечит достижение качественно нового уровня эффективности и конкурентоспособности экономики и жизни населения. Поэтому одной из важных задач сегодня является содействие конкурентоспособности регионов, ее формированию, поддержанию и усилению.

Приоритетными направлениями повышения конкурентоспособности региона в современном этапе экономического развития государства являются: стабилизация экономики и социальной сферы; развитие и диверсификация аграрного и агропромышленного производства; развитие инфраструктуры и приближения ее качества к стандартам ЕС; распространение идей государственно-частного партнерства по европейскому образцу; активизация сотрудничества в рамках еврорегионов как фактор роста конкурентоспособности.

Важным фактором конкурентоспособности Одесской области является выгодное геополитическое положение. Одесская область - приморский и пограничный регион Украины. По территории области проходят государственные границы Украины с Румынией и Молдовой. На юге Одесская область своей окраиной выходит к Черному морю. Будучи частью морского фасада страны, Одесская область в значительной мере способствует активному участию Украины в работе стран-членов Черноморского Экономического Сотрудничества.

Одесская область имеет также значительный экспортный потенциал и возможности для того чтобы быть конкурентоспособной в условиях глобальной экономики. Внедрение соответствующих мероприятий и систем поддержки экспорта и экспортеров области приведет к повышению конкурентоспособности товаров Одесской области на международных рынках.

Ключевые слова: конкурентоспособность, регион, показатели, уровень, интегральный показатель конкурентоспособности, факторы, конкурентные преимущества.

Sokhraniova Anastasiia, Silichieva Nataliya

ESTIMATION OF COMPETITIVENESS OF THE ODESSA REGION IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

At the present stage of development, Ukraine is a dynamically developing state and seeks to become more actively involved in the world socio-economic processes, to integrate into the European community. This direction of development requires new approaches to the use of economic, human and natural resource potential of the regions, which will ensure the achievement of a qualitatively new level of efficiency and competitiveness of the economy and life of the population. Therefore, one of the important tasks of our time is to promote the competitiveness of the regions, its formation, maintenance and strengthening.

The priority directions of increasing the competitiveness of the region at the present stage of economic development of the state are: stabilization of the economy and social sphere; development and diversification of agricultural and agro-industrial production; development of infrastructure and approximation of its quality to the EU standards; dissemination of ideas of public-private partnership on the European model; intensification of cooperation within the framework of Euroregions as a factor of competitiveness growth.

An important factor in the competitiveness of the Odessa region is a favorable geopolitical position. Odessa region is a seaside and border region of Ukraine. On the territory of the region are the state borders of Ukraine with Romania and Moldova. In the South of Odessa region its outskirts out to the Black sea. As part of the Maritime facade of the country, the Odessa region greatly contributes to the active participation of Ukraine in the work of the countries-members of the black sea Economic Cooperation.

Odessa region has significant export potential and opportunities to be competitive in the global economy. The introduction of appropriate measures and systems to support exports and exporters of the region will lead to increased competitiveness of goods of the Odessa region in international markets.

Key words: competitiveness, region, indicators, level, integral index of competitiveness, factors, competitive advantages.

DOI: 10.32680/2409-9260-2018-10(262)- 221-234

Постановка проблеми. Учасниками світового простору є 197 країн. Кожна з них має власний адміністративно-територіальний поділ. Усі територіальні одиниці здійснюють безпосередній внесок у загальне становище своєї держави, а також повинні слугувати каталізатором до подальшого соціального, політичного, економічного, наукового та інших об'єднань суспільства.

За адміністративно-територіальним поділом Україна поділяється на 27 регіонів. Одеський регіон – один з найбільших регіонів держави, морська столиця нашої країни та другий

«потужний двигун», тому доволі актуальним є дослідження рівня його конкурентоспроможності [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні дослідники та науковці приділяють значну увагу проблемам забезпечення конкурентоспроможності територій, що зумовлено глобалізаційними процесами світової економіки і неоднозначним їхнім впливом на ситуацію у регіонах. Глобалізований регіон являє собою економічну територію, що здійснює регулярні господарські зв'язки із зарубіжжям, які стають суттєвим чинником її соціально-економічного розвитку. Такий регіон стає геоекономічним суб'єктом.

Мета. Розробка пропозицій щодо підвищення конкурентних переваг шляхом аналізу економічних «індикаторів» конкурентоспроможності та обґрунтування напрямків поліпшення економічної ситуації регіону.

Основні результати дослідження. На сучасному етапі розвитку Україна є державою, що динамічно розвивається і прагне більш активно включитися у світові суспільно-економічні процеси, інтегруватися в європейське співтовариство. Така спрямованість розвитку потребує нових підходів до використання економічного, людського та природно-ресурсного потенціалу регіонів, що забезпечить досягнення якісно нового рівня ефективності та конкурентоспроможності економіки та життя населення. Тому одним із важливих завдань сьогодення є сприяння конкурентоспроможності регіонів, її формуванню, підтриманню та посиленню.

Основні тенденції соціально-економічного розвитку Одеської області можна характеризують показники, представлені у таблиці 1.

Результати проведеного аналізу свідчать, що Одеська область має значний експортний потенціал і можливості для того щоб бути конкурентоспроможною в умовах глобальної економіки. Впровадження відповідних заходів і систем підтримки експорту і експортерів області призведе до підвищення конкурентоспроможності товарів Одеської області на міжнародних ринках.

Таблиця 1

Основні показники соціально-економічного розвитку Одеської області (складено за даними [2])

Показники	Січень-грудень 2017 року, %		Січень-грудень 2016 року, %	
	Область	Україна	Область	Україна
1	2	3	4	5
Доходи місцевих бюджетів	131,3	X	131,0	X
Доходи обласного бюджету	131,6	X	125,1	X
Промислове виробництво: індекс промислової продукції	111,8	99,9	109,2	102,8
темپ обсягу реалізованої продукції			101,9	118,0
Виробництво продукції сільськогосподарства-всього, в т.ч.:	98,6	97,3	111,6	106,1
у с/г підприємствах	102,6	96,1	123,4	109,8
у господарствах населення	93,0	98,8	98,1	101,5
Обсяги вантажних перевезень усіма видами транспорту-всього, в т.ч.:	105,1	101,8	101,0	103,8
- залізничний транспорт	103,4	98,9	105,5	98,3
- автомобільний транспорт	122,9	104,7	81,6	112,7
Експорт товарів			87,9	95,4
Імпорт товарів			126,4	104,6
Обсяги введеного в експлуатацію житла			91,2	84,8
Індекс будівельної продукції	138,4	120,9	133,8	117,4
Оборот роздрібної торгівлі	114,1	108,8	106,3	104,0
Середньомісячна зарплата, в т.ч.:			4809	5183
- номінальна гривень				
- темп росту відсотків			123,4	123,55
Реальна заробітна плата			108,1	109,0
Заборгованість із виплати заробітної плати			94,0	89,4
- до попереднього місяця				
- до початку року			90,5	95,2
Рівень зареєстрованого безробіття	0,9	1,4	1,0	1,5
Індекс споживчих цін всього:	101,1	101,0	101,0	100,9
-до попереднього місяця				
- до грудня попереднього року	114,6	113,7	113,6	112,4
Індекс споживчих цін на продукти харчування:				
- до попереднього місяця	101,7	101,6	102,2	101,7

Продолж. табл. 1

1	2	3	4	5
- до грудня попереднього року	118,8	118,3	103,8	103,2
Індекс споживчих тарифів на житло, воду, електроенергію, газ та інші: - до попереднього місяця	100,1	100,3	99,8	100,0
- до грудня попереднього року	113,4	110,6	147,8	147,2
Рівень оплати населенням послуг ЖКГ			82,5	82,8
Заборгованість населення за житлово- комунальні послуги			189,15	x

Дослідження сутності конкурентоспроможності регіону необхідно для ґрунтового розуміння механізмів формування процесів конкурентоспроможності. Крім того, розкриття об'єктивного змісту і сутності теоретичних понять дає можливість науково обґрунтувати і ефективно вирішити проблеми конкурентоспроможності.

Необхідно відзначити, що багато відомих вчених-економістів взагалі не визнають конкурентоспроможність регіону за економічну категорію. Так, П. Кругман стверджує, що «конкурентоспроможність – це атрибут компаній», тому дана категорія не може бути застосована в регіональному контексті [2].

Враховуючи фактори глобалізації, відкритості внутрішніх ринків, визначення конкурентоспроможності регіонів окремої країни можна розглядати як похідне від конкурентоспроможності самої країни. Отже, конкурентоспроможність регіону можна визначити як його спроможність протягом тривалого часу на основі насамперед власних, а також залучених можливостей виробляти товари та послуги для регіонального, національного і зовнішнього ринків, забезпечуючи водночас стабільність і зростання реальних доходів власних жителів.

У сучасних умовах функціонування ринкової економіки все частіше проявляються відмінності в рівнях розвитку регіонів держави. З одного боку, вони спричинені економіко-географічним положенням, історичними особливостями, а з

другого – недосконалістю існуючої регіональної політики, яка повинна була б ураховувати інтереси регіонів у контексті державних пріоритетів і створювати умови для ефективного використання наявних переваг регіонів як основи забезпечення й підвищення їх конкурентоспроможності. Зміни в ринковому середовищі супроводжуються появою нових напрямів та економічних теорій, які дають змогу характеризувати поведінку різних суб'єктів господарювання, визначати ступінь втручання держави у різні економічні процеси та явища, оцінити рівень розвитку конкурентного середовища тощо. Розробка заходів щодо підвищення конкурентоспроможності держави та її регіонів потребує розгляду історичних особливостей розвитку економічних теорій, що пройшли різні етапи становлення та дозволяють з'ясувати, наскільки сформована теоретична база відповідає напрямам підвищення конкурентоспроможності регіонів держави на сучасному етапі розвитку [4, с.115].

Пріоритетними напрямами підвищення конкурентоспроможності регіону на сучасному етапі економічного розвитку держави є: стабілізація економіки і соціальної сфери; розвиток і диверсифікація аграрного та агропромислового виробництва; розвиток інфраструктури та наближення її якості до стандартів ЄС; поширення ідей державно-приватного партнерства за європейським зразком; активізація співпраці у рамках єврорегіонів як чинник зростання конкурентоспроможності.

Реалізація державної політики забезпечення конкурентоспроможності економіки регіону може успішно здійснюватися лише через систему економічних, організаційних, фінансових, правових, інформаційних, освітніх, культурних заходів.

Така система заходів базується на оцінюванні та прогнозуванні розвитку регіону, для чого застосовується комплекс заходів фінансово-економічного забезпечення, підвищення конкурентоспроможності території та сприяння інноваційному розвитку (табл. 2). Серед пріоритетних напрямів формування фінансово-економічного забезпечення регіону

варто відмітити державну підтримку на конкурсних засадах програм регіонального розвитку на умовах спільного фінансування.

Таблиця 2.

Комплекс заходів реалізації ефективної регіональної політики підвищення конкурентоспроможності економіки регіону

Напрями формування фінансово-економічного забезпечення	Чинники і засоби підвищення конкурентоспроможності територій та сприяння інноваційному розвитку
- коротко-, середньо-, довгострокове бюджетне планування; - бюджетне вирівнювання; - спрямування цільових трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам на вирішення пріоритетних завдань сталого розвитку; - забезпечення стабільних джерел надходжень до бюджету розвитку всіх місцевих бюджетів; - прямі державні інвестиції на реалізацію проектів, спрямованих на модернізацію інфраструктури; - окремі бюджетні програми стимулювання розвитку регіонів; - державна підтримка на конкурсних засадах програм регіонального розвитку на умовах спільного фінансування; - створення системи фондів для фінансування інструментів реалізації регіональної політики	- удосконалення регіонального стратегічного планування та робіт з планування територій, здійснення бюджетного планування відповідно до стратегічних пріоритетів; - підтримка проектів підвищення конкурентоспроможності регіонів; - створення сприятливих умов для прориву в зростанні найбільш інвестиційно привабливих територій; - сприяння формуванню в регіонах кластерів з метою системного підвищення їхньої сукупної ефективності; - сприяння залученню зовнішніх та внутрішніх інвестицій, створенню технопарків, центрів трансферу технологій, розвитку інноваційної інфраструктури; - стимулювання інноваційної спрямованості розвитку підприємництва, запровадження ефективного механізму правової, фінансової, організаційної підтримки перспективних інноваційних проектів; - підтримка інфраструктури розвитку МСП, особливо у сільській місцевості, кредитно-гарантійні механізми підтримки; - сприяння впровадженню енергозберігаючих технологій, використання місцевих відновлювальних джерел енергії; - розроблення та реалізація державних та регіональних програм відновлення родючості та охорони земель; - соціальна, економічна та екологічна реабілітація проблемних територій з пріоритетним розвитком високотехнологічних видів діяльності; - збереження та ефективне використання природної і культурної самобутності територій

Найважливішим чинником і засобом підвищення конкурентоспроможності регіону та сприяння його інноваційному розвитку є підтримка проєктів підвищення конкурентоспроможності регіонів, підтримка інфраструктури розвитку малого та середнього підприємництва (МСП), особливо у сільській місцевості, кредитно-гарантійні механізми підтримки.

На тлі побоювань, що імплементація пропонованих Кабінетом Міністрів України механізмів реформування адміністративно-територіального устрою може мати незворотні негативні наслідки не лише для розвитку територіальних громад, але й для держави загалом, усунення наведених інституціональних перешкод і загроз, зміцнення безпеки розвитку територіальних громад вимагає невідкладного вирішення.

На відміну від існуючої індикативної системи оцінювання конкурентоспроможності, в регіональній системі немає окремого виділення фінансового та зовнішньоекономічного блоків, хоча низка індикаторів цих блоків увійшла до складу системи показників.

Натомість, значна увага приділена інноваційному блоку – ці індикатори відображають стан різних аспектів інноваційної діяльності регіонів, оскільки саме інноваційні перетворення стають імперативом конкурентоспроможності та необхідною умовою модернізації економіки. Регіони, через особливості соціально-економічного розвитку, гнучкості і здатності до змін, повинні стати локомотивом інноваційних зрушень у країні. Крім інноваційного блоку, до складу індикаторів включений екологічний блок: викиди в атмосферу від стаціонарних джерел, скидання стічних вод, лісовідновлення. Вибір цих індикаторів зумовлений їх доступністю для аналізу. Хоча вибір порогових значень цих індикаторів досить умовний, він дозволяє проводити порівняльний аналіз регіонів за рівнем екологічних загроз.

Перелік наведених індикаторів може стати основою для оцінювання стану конкурентоспроможності економіки, визначення «проблемних» місць, слабких сторін та усунення загроз.

Таблиця 3

Індикатори конкурентоспроможності регіону в умовах
глобалізаційних викликів

№	Індикатор
Економічний розвиток	
1.	ВРП на одну особу, тис. грн.
2.	Рівень інфляції, %
3.	Інвестиції в основний капітал, % до ВРП
4.	Сальдо зовнішньоторговельного балансу, % до ВРП
5	Сальдо консолідованого бюджету регіону, % до ВРП
Соціальний розвиток	
6	Відношення доходів на одну особу до прожиткового мінімуму
7	Відношення середньої пенсії до середньої заробітної плати, %
8	Рівень безробіття за методологією МОП, %
9	Очікувана тривалість життя при народженні, років
10	Житлова площа на одного мешканця, м ²
11	Кошти на охорону здоров'я, освіту і соціальну політику, % до ВРП
12	Інноваційний розвиток
13	Частка інноваційної продукції у всій продукції промисловості, %
14	Внутрішні витрати на наукові дослідження і розробки, % до ВРП
15	Інтенсивність витрат на технологічні інновації (відношення витрат на технологічні інновації до обсягу випущеної продукції), %
Екологічна стабільність	
16	Викиди забруднених стічних вод, тис. м ³ /км ²
17	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, т/км ²

Маючи спільну систему вимірювання, покращується процес управління економічним розвитком в межах держави,

оскільки виявлений стан справ дає змогу порівнювати території у межах держави за однаковими критеріями і робити адекватні висновки щодо конкретних проблем і небезпек окремо взятого регіону, налагоджувати співпрацю та взаємодоповнювати один одного в загальнонаціональній народногосподарській системі [5].

Наведена система індикаторів конкурентоспроможності не є остаточною і може бути доповнена при необхідності іншими індикаторами, зокрема аспектами фінансової стійкості регіонів, продовольчої, енергетичної та промислової безпеки.

Висновки. За інтегральним показником конкурентоспроможності регіон посідає п'яте місце серед регіонів України протягом останніх трьох років, а за показниками, що відібрані експертним шляхом потрапляє у п'ятий кластер із значенням індексу 0,7, який поєднує регіони, що наближаються до лідерів. Числі показників, що обумовлюють конкурентоспроможність регіону провідні позиції посідають такі: рівень використання стратегічного потенціалу регіону, рівень валового регіонального продукту, рівень інвестиційної привабливості, макроекономічна стабільність, рівень якості життя населення, рівень антропогенного навантаження населення, умови для розвитку регіональних підприємств, інституційне середовище, рівень розвитку інфраструктури, рівень прозорості й передбачуваності дій влади.

Однією з передумов підвищення конкурентоспроможності регіонів нашої держави і засадничим принципом управління регіональним розвитком є децентралізація. Реалізація державної політики забезпечення конкуренто-спроможності економіки регіону може успішно здійснюватися лише через систему економічних, організаційних, фінансових, правових, інформаційних, освітніх, культурних заходів [6].

Пріоритетними напрямками підвищення конкурентоспроможності регіону на сучасному етапі економічного розвитку держави є: стабілізація економіки і соціальної сфери; розвиток і диверсифікація аграрного та агропромислового виробництва; розвиток інфраструктури та наближення її якості до стандартів ЄС; поширення ідей державно-приватного партнерства за європейським зразком; активізація співпраці у рамках єврорегіонів як чинник зростання конкурентоспроможності.

При розробці стратегій та програм реалізації політики конкурентоспроможності регіону необхідно працювати над усуненням просторово-територіальних деформацій соціально-економічного розвитку та особливу увагу при стратегічному плануванні засад конкурентоспроможності регіональної економіки потрібно приділити фінансово-ресурсному та іншому забезпеченню державної регіональної політики.

Література

1. Аналіз сталого розвитку регіонів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.weforum.org>
2. Порудєєва Т.В. Конкурентоспроможність України у контексті глобалізації та євроінтеграційних процесів /Т.В.Порудєєва// – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/issue-14-2016/22-vipusk14-gruden-2016-r/2540-porudeeva-t-vkonkurentospromozhnist-ukrajini-u-kontekstiglobalizatsiji-ta-evrointegratsijnikh-protsesiv>
3. Основні показники соціально-економічного розвитку Одеської області // Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
4. Жаліло Я. А. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації. – К.: НІСД, 2005. – 388 с.
5. Брикова І. В. Концепція міжнародної конкурентоспроможності національного регіону та її практичний вимір / І. В. Брикова [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2006_1_Brykova_ukr.pdf.
6. Білик Р. Р. Забезпечення конкурентоспроможності регіонів України: проблеми та перспективи / З. С. Варналій, Р. Р. Білик // Конкурентоспроможність національної економіки : матеріали науково- практичної конференції, 28 березня 2014 р. : тези доп. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2014. – С. 15-18.

1. Analiz staloho rozvytku rehioniv Ukrainy [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.weforum.org>

2. Porudyyeva T.V. Konkurentospromozhnist' Ukrainy u konteksti hlobalizatsiyi ta yevrointegratsiynykh protsesiv /T.V.Porudyyeva// – Rezhym dostupu : <http://global-national.in.ua/issue-14-2016/22-vipusk14-gruden-2016-r/2540-porudeeva-t-vkonkurentospromozhnist-ukrajini-u-kontekstiglobalizatsiji-ta-evrointegratsijnikh-protsesiv>

3. Osnovni pokaznyky sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Odes'koyi oblasti // Holovne upravlinnya statystyky v Odes'kiy oblasti [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>

4. Zhalilo Ya. A. Konkurentospromozhnist' ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsiyi. – K.: NISD, 2005. – 388 s.

5. Brykova I. V. Kontsepsiya mizhnarodnoyi konkurentospromozhnosti natsional'noho rehionu ta yiyi praktychnyy vymir / I. V. Brykova [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: http://www.kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2006_1_Brykova_ukr.pdf.

6. Bilyk R. R. Zabezpechennya konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy: problemy ta perspektyvy / Z. S. Varnaliy, R. R. Bilyk // Konkurentospromozhnist' natsional'noyi ekonomiky : materialy naukovo- praktychnoyi konferentsiyi, 28 bereznya 2014 r. : tezy dop. – K. : KNU im. T. Shevchenka, 2014. – S. 15-18.

16.10.2018